TÜRKÜLERDE "BESTELENME" OLGUSU: AYDIN'DA EMİN TENEKECİ ÖRNEĞİ

COMPOSITION OF FOLK SONGS: A CASE OF EMIN TENEKECI IN AYDIN CITY

Hüseyin YALTIRIK[1]
İzmir / TÜRKİYE

Öz: Türk Halk Müziği'nde 'Türkü' formu, genel olarak ezgilerin biçimleri belli şiirleri bünyesinde taşımasıyla belirginleşir. Başka bir ifadeyle türküler, bünyesindeki şiir formlarından ve ezgilerinin karakteristik yapılarından tanınırlar. Geleneksel yapılarıyla belli bir yörenin üslup ve tavrını yansıttığı gibi bazı türkülerde onu yakan, besteleyen ya da ilk olarak üreten kişinin de tıpkı Türk Musikisinin şarkı ve diğer bestelenmiş formlarında olduğu gibi üslubunu ya da icracısının tavrını yansıtabilir. Halk türkülerinin "Anonim" olma özelliği, bestelenmiş türkülerin ise şahsa aitliği söz konusudur. Geçmişten günümüze "Türkü" denildiğinde genellikle "Halk Türküsü" kast edilmiş ve türkülerde "halkın süzgecinden geçmiş olmak", "anonim" olmak derlenmiş bir türkünün kabul görmesi ve benimsenmesi için olmazsa olmaz ölçütler olarak benimsenmiştir. Endüstrileşme ve iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla beraber görsel-işitsel medyanın öne çıkması, geleneksel "türkü yakma" veya "türkü üretme" geleneğinin de önüne adeta set çekerek engel olmuştur. Artık halkımız eskisi gibi geleneksel ve doğal ortamında türküler üretmeyip bunun yerine hazır olan (radyo, müzik seti, TV, pikap vb.) ses taşıyıcı araçlar kullanmaktadır. Medyanın yaygınlaşmasıyla beraber türküleri yakan, yapan ya da üreten kişilerin de tanınması bilinmesi söz konusu olmuş ve halk türküleri dağarının yanı sıra bestelenmiş türkülerin bir başka ifadeyle "ferdî" türkülerin de yer alması kaçınılmaz olmuştur. Anonim olmayan bu ferdî türküler sayesinde Türk Halk Müziği dağarının genişlemesi umulmakta ve günümüzde 20.000 civarında olan TSM eserlerinin yanında 6.000 kadar olan THM eserleri sayısının artması beklenmektedir. Bu kıyaslamadan da anlaşılacağı gibi geçmişte ve günümüzde yapılan şarkı yarışmalarına benzer şekilde türkü besteleme yarışmaları da düzenlenmeye başlamış olup büyük ilgi gördükleri de saptanmıştır. Bu çalışmada, Aydın yöresine özgü türküler besteleyen Emin Tenekeci'den 1994 yılında kaydedilen türkülerinden örnekler dinletilerek Aydın yöresinin halk türküleriyle usul, biçim, tavır ve ezgi yapılarıyla kıyaslanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkü, Halk Türküsü, Anonim, Emin Tenekeci, Bestelenmiş Türkü.

Abstract: The form of "Türkü" in Turkish Folk Music, in general, becomes prominent by incorporating certain poems on melodies. In other words, folk songs are known for their poetic forms and characteristic structures of their melodies. It reflects the style and attitude of a certain region with its traditional structures, and in some folk songs, the person who creates it, composes it or first produces it, can reflect the style or performer's attitude just like the songs and other composed forms of Turkish Music. Folk songs have the feature of being "anonymous, but the composed ones belong to their creators. From the past to the present "Türkü" is generally referred to as "Folk Song" and "being passing through the people's filter" and "being anonymous" are accepted as indispensable criteria for the acceptance and adoption of a compiled folk song. With the spread of industrialization and communication tools, the emergence of audio-visual media has prevented the tradition of "creating folk songs" or "producing folk song" traditionally. Our people do not produce folk songs in their traditional and natural environment as they used to be, but instead use sound vehicles such as (radio, music set, TV, record player, etc.). With the widespread use of the media, it is inevitable to recognize the people who create or produce songs, and it is inevitable to include "individual" ones near to folk

[1] Doç. Dr., TRT İzmir Radyosu Türk Halk Müziği (E) Sanatçısı

songs. It is hoped that Turkish folk music repertoire will expand thanks to these non-anonymous individual folk songs and it is expected to increase the number of THM (Turkish Folk Music) works up to 6.000 along with TSM (Turkish Art Music) works which are around 20.000 today. As it can be understood from this comparison, folk song composition competitions have started to be organized in a similar way to the other song competitions held in the past and today, and they are found to be of great interest.

In this study, some samples of composed songs, recorded from Emin Tenekeci in Aydın in 1994, will be played and compared with the folk songs of Aydın region in their style, form, attitude and melody structures.

Key Words: Song, Folk Song, Anonymous, Emin Tenekeci, Composed Song.

GİRİŞ ve KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Halk bilimi (*folkore*) çalışmaları 19.yy.da önce İngiltere'de daha sonra Avrupa'da hızla gelişen bir bilgi alanı olmuş ve ülkemizde 20.yy.ın başlarından itibaren halk müziği ve halk edebiyatı araştırmacılarının ilgi duyduğu bir alan olmaya başlamıştır.[2] Günümüzde ise halk edebiyatı, halk müziği, halk dansları ve inançlar başta olmak üzere tüm sözlü kültür ürünleri ile halka ait kültürel pratiklerin incelendiği oldukça geniş bir bilgi alanı haline gelmiştir.[3] Etnomüzikoloji disiplini de ilk ses kayıt araçlarının 1877'de bulunmasından ve Edison'un ses kayıt silindirlerinin ortaya çıkmasından itibaren gelişmiş olup çeşitli kültürlerin ve/veya toplumların müzik kayıtlarının yapılmasıyla, müziğin çeşitli boyutlarıyla çözümlenmesi mümkün olmuştur.

Halk bilimi, etnomüzikoloji ve halk müziği araştırmalarında "katılımcı gözlem yöntemi" kullanmak suretiyle; müziğin bir kültürel değer, kültür varlığının bir göstergesi ve ürünü olduğu müziksel bulgu ve belgelerle ortaya konulmaktadır. Dolayısıyla sosyal bilimlerde kültürel antropoloji disiplininin kuramları ve kavramlarından yola çıkılarak, halk bilimine yeni bilgi ve bulgular eklenmeye devam etmektedir.[4]

"Türkülerde Bestelenme Olgusu: Aydın'da Emin Tenekeci Örneği" başlıklı bu bildirinin hazırlanmasında da alan araştırması yöntem ve tekniklerinden biri olan ve birinci

---

[2] Bkz. Tahir Alangu, *Türkiye Folkloru Elkitabı*, Adam Yayıncılık, İstanbul, 1983; İlhan Başgöz, "Folklore Studies and Nationalism in Turkey", *Journal of The Folklore Institute*, Volume IX, Number 2/3, 1972; İ. Başgöz, *Folklor Yazıları*, Adam Yayınları, İstanbul, 1986; Şerif Baykurt, *Türkiye'de Folklor,* Ankara, 1976; Pertev Naili Boratav, *Folklor ve Edebiyat I, II*, Ankara, Adam Yayınları, İstanbul, 1983; A.V. Gennep (Çev. P.N.Boratav), *Folklor,* Ankara, 1939; Ziya Gökalp, *Türk Uygarlığı Tarihi* (Haz. Y. Çotuksöken), İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1991; Hamit Zübeyir Koşay, *Etnografya ve Folklor Kılavuzu*, Ankara, 1939; H. Z. Koşay, *Halkbilgisi Kılavuzu*, İstanbul, 1952; Sedat Veyis Örnek, *Türk Halk Bilimi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1977; Paul Saintyves (Çev. B.A.Yanıkoğlu), *Folklor Elkitabı*, İstanbul, 1951; M.Şakir Ülkütaşır, *Cumhuriyetle Birlikte Türkiye'de Folklor ve Etnografya Çalışmaları*, Ankara, 1972.

[3] Kudret Emiroğlu – S. Aydın, *Antropoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 2003, ss. 317-319.

[4] Emiroğlu–Aydın, "Etnomüzikoloji", *a.g.e.*, ss. 285–287. Bu konuda ayrıca bkz. Yetkin Özer, *Bilim Perspektifinde Müzik*, Eylül Yayınları, İzmir, 1997; Özer, *Müzik Etnografisi (Alan Çalışmasında Yöntem ve Teknik)*, Dokuz Eylül Yayınları, İzmir, 2002.

elden güvenilir veri toplama tekniği olarak yıllardır benimsediğimiz görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Bildirinin merkezinde yer alan kaynak kişi “Aydınlı Mahalli Sanatçı Emin Tenekeci” ile yapılan görüşmeler ses kayıtlarıyla belgelenmiş ve kendi icrasından alınan kayıtlar notalanmak suretiyle incelemeler, çözümlemeler ve değerlendirmeler yapılmıştır.

Müziksel yaratma ve müzisyen performansı bağlamında, Türk halk müziğinde âşıklar, mahalli sanatçılar, kaynak kişiler ve yerel müzisyenlerce belirgin bir ezgiye farklı sözlerin döşenmesi oldukça yaygın bir uygulamadır. Bu türden müziksel uygulamalara farklı toplumların geleneksel müziklerinde de rastlanmış ancak, böylesi uygulamalar sonucu oluşan *vocal* ezgi yeni bir şarkı olarak değerlendirilmeyip ayni şarkının yeni sözlerle ortaya çıkan biçimi olarak görülmüştür. Sözgelimi, John E. Kaemmer, *Music in Human Life: Anthroplogical Perspectives on Music* adlı kitabında, Yeni Gine’deki Kaluliler’de, Çin ve Japon müziğinde ayni ezgi etrafında dolaşılarak üretilen şarkıların tam anlamıyla birer “müziksel yaratım olayı” olduğunu vurgular.[5]

Türk halk edebiyatında mani, koşma biçimindeki türlerde belirgin bir işlevi olan söz kalıplarının, halk müziğindeki karşılığı olarak “kalıp ezgi (*stock melody*)” tanımlaması son yıllarda oldukça geçerli ve elverişli bir terim olarak kullanıma girmiştir. Bilindiği gibi Türk halk edebiyatı ürünlerinden özellikle türkü metinlerinin – başında, ortasında ve sonunda – tekrarlanan hazır söz kalıplarına eşlik eden bu kalıp ezgiler; bir taraftan seslendiriciye kolaylık sağlarken diğer taraftan da sözlü kültürün kuşaktan kuşağa aktarılmasında; bir diğer deyişle yeniden yaratma sürecinde “kültürel taşıyıcılık” görevini üstlenir. Pertev Naili Boratav sözlü kültür ürünlerinin doğaçtan yaratılma sürecinde söyleyicinin belleğindeki hazır söz kalıplarının adeta hayat kurtarıcı olduğuna işaret ederken[6]; Prof. Dr. İlhan Başgöz bu söz kalıplarının dinleyici açısından da işlevini değerlendirerek, kalıp sözler ve ezgilerin dinleyicinin belleğinde daha önceden kalması nedeniyle ezgiyi kolaylıkla tanıdığı ve seslendirmeye ortak bir duygu ile katılabildiğini vurgulamaktadır.[7]

Bu bildiride ise özellikle “türkülerde bestelenme” olgusu üzerinde durulacaktır. Yörelerimizin geleneksel müzik kültüründe belirleyici bir işlevi olan ezgi kalıplarının, günümüzde mahalli sanatçıların yeni üretimlerinde öne çıktığı açıkça gözlenmektedir. Türk halk müziği alanındaki bilgi birikimin oluşturulmaya başlandığı Cumhuriyet Döneminden itibaren derlemeciler ve halk müziği araştırmacıları, halk müziği ürünlerini çeşitli terimlerle, kavramlarla tanımlanma çabasına girişmişlerdir. Bu alanda kimi zaman uluslar arası müzik

---

[5] Keammer, 1993: 39
[6] Boratav, 1982: 241 – 250
[7] Başgöz, 2008: 129

terimlerinden, kimi zaman da ulusal ve yerel terimlerden yararlanmışlardır. Halk bilimi ve halk müziği alanlarında en fazla kullanılan "derleme, kaynak kişi, sözlü kültür ürünü" vb. gibi terimlerin yanı sıra, geleneksel müzik üretimi konusu geniş bir mutabakatla "anonimlik, yerellik" olgularıyla açıklanmış ve açıklanmaya devam edilmektedir.

Türk halk müziği ürünlerinde yörelerin/yerelin kendine özgü geleneksel müzik karakteristiğini ifade eden "baskın kalıp ezgiler" den yola çıkmak suretiyle mahalli sanatçıların, yerel müzisyenlerin türküleri, ezgileri bestelemelerinin günümüzde pek çok örnekleri mevcuttur. Bu türden türkü bestelenmesinin, son yıllarda Aydın'daki en önemli temsilcisi "Emin Tenekeci" dir.

Türk halk müziği ürünleri incelenirken genel olarak "yaratılış bağlamı" dikkate alınarak;

a. Yaratanı/yapanı belli ürünler (âşık tarzı yaratmalar)

b. Yaratanı/yapanı belli olmayan ürünler (anonim yaratmalar) olarak sınıflandırılmıştır ya da kategorize edilmiştir.

Bu sınıflandırma ile aslında geçmişten günümüze halk ezgilerinden çok sözlü kültür ürünlerinden halk şiirinin "anonim" ya da "ferdi" ürünler olması ifade edilmekteydi. Bugüne gelindiğinde ise bu türden bir izah tarzının, halk müziğinin yeni üretim yöntemlerinin açıklanmasında yeterli olmadığı anlaşılmaktadır.

Bu bakımdan, bu sempozyum vesilesiyle "besteleme veya bestelenme" olgusunu da kapsayacak biçimde yeni bir tanımlama, açıklama ve çözümleme yoluna gitmeyi yararlı gördüm ve tam da bu noktada "türkü", "halk türküsü", "fert türküsü" terimlerini halk müziği ilgililerinin, araştırmacılarının, derlemecilerinin dikkatine sunarak, mevcut bilgi birikimine katkı sunmayı düşündüm.

Müzik sanatında "seslendirme" sadece insan sesi kullanılarak müzik yapmayı içermez ayni zamanda bir çalgı eşliğinde bir müzik etkinliği gerçekleştirmeyi de kapsar. Bu bağlamda "seslendirme" olgusunu kültürel bir ortamda, özellikle de doğum – düğün – ölüm geleneklerinde inceleyen halk bilimi ve etnomüzikolojide seslendirme işine o ortam veya bağlam içindeki pek çok unsur ve davranışlar da dâhil olur. "Seslendirme" isim fiili, Osmanlıcada insan sesiyle sözlü musikiyi seslendirme "teganni etmek" ya da "terennüm etmek" olarak ifade edilmiştir. Seslendiriciye ise eril ve dişil olmak üzere "muganni, muganniye" denmiştir. Dilimizde ise "konuşma aygıtlarını kullanarak müzik yapmak "çığırgı" ile seslendirmek= ırlamak, ırlayarak yapılan musiki" anlamında olup tersi "çalgısal müzik"tir. Buradaki "çığırgı" ise insan sesiyle söylenen/seslendirilen ezgilerin genel adı olup dilimizde "şarkı, türkü" terimleriyle karşılanır. (Sözlü müzik İngilizcede *vocal music,*

Almancada *vokalmusik*, Fransızcada *musique vocale)*. Şarkı söylemek için ise Almanca *singen*, Fransızca *chanter*, İngilizce *sing*, İtalyanca *cantare* kelimeleri kullanılmıştır.

Geleneksel Türk müziği bağlamında yaygın bir terim olarak "icra" ise müzik eserlerini okuma, çalma, seslendirme anlamında daha fazla tercih edilmiştir.[8] "Yorum" ise bir müzik yapıtının anlam, üslup ve niteliklerini bestecinin düşündüğüne en yakın biçimde ya da tümüyle bağlı kalarak, dinleyenlere aktarabilmek olup yorumlamada aranan, kendinden eklemeler yapmak değil, bestecinin duyduklarını aynen duymak ve bunu duyurabilmektir.[9]

Türk halk müziğinde sözlü ürünlerin genel adı olarak kullanılan "türkü" terimi, şiir (güfte/söz) öğesinden bağımsız değerlendirilemez. Türkülerde yerel "ağız" terimiyle ifade edilmek istenen ise bir dilin kullanıldığı alanın sınırları içindeki bölgesel ve yöresel farklılıklardır. "Yerel ağızlar" halk türkülerinin ve uzun hava örneklerinin seslendirilmesinde bir söyleyiş ve seslendirme özelliğidir. Bu söyleyiş özelliğinin kullanılan dilin yöresel ve bölgesel karakterine bağımlı olduğu kadar ayni zamanda ilgili yörenin ya da bölgenin müziksel seslendirme kalıplarına da bağımlı bir yapıyı anlattığı açıktır.

AMAÇ

"Türkülerde Bestelenme Olgusu: Aydın'da Emin Tenekeci Örneği" başlıklı bu bildirinin oluşturulmasında, öncelikle Aydın'da tanınmış bir mahalli sanatçı olan "Emin Tenekeci"nin Aydın ve çevresi müzik kültüründeki konumu, gerek yöreden derlenmiş türküler, ezgiler gerekse kendisinin üretmiş olduğu "ferdi üretimlerinin" tanıtılması amacıyla kaleme alınmıştır. Aydınlı Emin Tenekeci'nin ferdi üretimlerinden başka, günümüzde Türk halk müziği türünün yeniden üretilme sürecinde "anonim" halk türküleri veya ezgilerinin yanında, "fert türküleri, ezgileri" (Bestelenmiş türküler, ezgiler) olarak tanımladığımız farklı bir kategoriden örneklerin de sunulması bu vesileyle hedeflenmiştir. Ayrıca, bu bildirinin müzik bilimleri ve Türk halk müziği alanları bakımından bir diğer önemli yönü de; "halk türküleri" ile "fert türküleri" terimlerinin içeriklerinin açıklanması sayesinde Türk halk müziği türünün günümüzdeki terminolojisine "türkülerde bestelenme olgusu" bakış açısıyla yeni bir katkı sunmak olacaktır. Bunlara ek olarak da, Aydınlı mahalli sanatçı Emin Tenekeci'nin "bestelediği" türkülerinin örneklerinden notaları ve kayıtlı malzemelerin kazandırılması, bildirinin amaçlarını destekleyen önemli belgeler olarak sunulmuştur.

---

[8] *A.g.e.*, s. 673.
[9] Vural Sözer, *Müzik ve Müzisyenler Ansiklopedisi*, C. 2 (M – Z), Remzi Kitabevi, İstanbul, 1986, s. 860.

KAPSAM

"Türkülerde Bestelenme Olgusu: Aydın'da Emin Tenekeci Örneği" başlıklı bu bildirinin kapsamında, öncelikle Aydınlı mahalli sanatçı Emin Tenekeci ile bu mahalli sanatçıdan 03–06–1994 tarihinde yapılan görüşmeler ve kayıtlardaki derleme eserler ile Emin Tenekeci'nin kendi üretimleri olan "bestelenmiş türküler"i yer almaktadır. Bunun yanı sıra, günümüzde çeşitli vesilelerle bestelenmiş türkülerden örnekler, Türk Halk Müziği repertuarındaki Aydın ve Batı Anadolu'dan derlenmiş anonim türküler, ezgiler ile bu alandaki bilgi birikimi, bu bildirinin kapsamında incelenmiş, değerlendirilmiş ve sunulmuştur.

YÖNTEM

Halk bilimi, etnomüzikoloji ve halk müziği araştırmalarında "katılımcı gözlem yöntemi" kullanmak suretiyle; müziğin bir kültürel değer, kültür varlığının bir göstergesi ve ürünü olduğu müziksel bulgu ve belgelerle ortaya konulmaktadır. Dolayısıyla sosyal bilimlerde kültürel antropoloji disiplininin kuramları ve kavramlarından yola çıkılarak, halk bilimine yeni bilgi ve bulgular eklenmeye devam etmektedir.

"Türkülerde Bestelenme Olgusu: Aydın'da Emin Tenekeci Örneği" başlıklı bu bildirinin hazırlanmasında da alan araştırması yöntem ve tekniklerinden biri olan ve birinci elden güvenilir veri toplama tekniği olarak yıllardır benimsediğimiz "görüşme" tekniğinden yararlanılmıştır. Bildirinin merkezinde yer alan kaynak kişi "Aydınlı Mahalli Sanatçı Emin Tenekeci" ile yapılan görüşmeler ses kayıtlarıyla belgelenmiş ve kendi icrasından alınan kayıtlar notalanmak suretiyle incelemeler, çözümlemeler ve değerlendirmeler yapılmıştır.

BULGULAR

Bildirinin bu bölümünde öncelikle halk bilimi açısından "anonim" ve "ferdî" türkülerin yaratılış bağlamında bir karşılaştırması yapılarak, bu terimlerin halk kültüründeki ve halk müziğindeki önemi üzerinde durulacaktır. Çünkü bildirinin merkezindeki "türkülerde bestelenme olgusunun" anlaşılabilmesi bakımından bu terimlerin detaylı olarak açıklanması, anlatılması ve anlaşılması önem taşımaktadır.

Bulgular bölümünde ikinci olarak, Aydın yöresi müzik kültürüne ilişkin önemli bir tespit ve katkı sunması bakımından "Aydın'da Emin Tenekeci" örneğinde "türkülerde bestelenme olgusu"nun ne şekilde hayata geçirildiği üzerinde durulacaktır. Burada 1994 yılında Aydın'da Emin Tenekeci ile yapılan görüşme ve kayıtlardan elde edilen veriler, notalar, kayıtlı malzemeler ve belgeler üzerinden değerlendirmeler yapılacaktır.

Halk bilimi açısından "anonim" ve "ferdî" türkülerin yaratılış bağlamında Karşılaştırılması

İngilizce bir terim olan "*folklore*" Türkçe "halk bilimi/halk bilgisi" anlamına gelir. "Halk" kelimesiyle aynı zamanda "halk tabakası" yani yüksek tahsil yapmamış ve hayat tarzı birbirine çok benzeyen, benzer ekonomik, kültürel ve sosyal hayat yaşayan insanlar da kastedilmektedir. "Halk müziği, halk tiyatrosu, halk edebiyatı, halk dansları" vb. kavramlarda geçen ve İngilizcedeki "*folk*" karşılığı olarak kullanılan "halk"ın ise yukarıda bahsedilenden daha farklı bir anlamı vardır: Bir folklor ürünün taşınması ya da aktarılması sürecinde o ürüne katkı ya da çıkarım yaparak onu biçimlendiren ve anonimlik sürecine katılan herkes "halk"tır.

Bir kelimenin sadece sözlük anlamı ön plana alınarak o kelimenin ima ettiği anlamı, mecaz anlamı, argodaki vb. anlamları çoğu zaman göz ardı edilir. Bu yönden bakıldığında "folklor" kelimesindeki "halk" kavramı, kelimenin coğrafî veya siyasî anlamıyla karıştırılarak kimilerine göre "Cumhurbaşkanı da, Başbakan da halkın bir bireyidir ve folklor teriminin "folk"unda yer almalıdır."[10] Şeklinde ifade edilmiştir. Oysa folklorda "halka ait" kültür unsurlarının – bir anlamda anonim unsurların – araştırılıp ortaya çıkarılması esastır. Çünkü folklorun amacı; ferdiyetten tamamen bağımsız olarak, halkta yaşamış ya da yaşamakta olan sahipsiz bilgi ve pratikleri, anonim unsurları, belli metot ve tekniklerle araştırıp derlemek, bunları inceleyip sonuçlarını insanlığa sunmaktır. Bu bir halk ürününün yerelden ulusala; ulusaldan evrensele yani yerel kültürden medeniyetlere doğru yaptığı bir yolculuktur. Nitekim yurdumuzda bu konuyla ilgili başlıca kitaplarda da bu amaç açıkça belirtilmektedir.[11]

"Anonim" terimi de dilimize yabancı dillerden geçmiş olup kültürel unsurlar ve eserler için halka ait, imzasız, belli bir kişiye ait olmayan, yapımcısı, üreticisi bilinemeyen anlamlarında kullanılan bir terimdir. Türk halk edebiyatı ve halk müziği ürünlerinin büyük çoğunluğu anonimdir. "Türkü" olarak adlandırılan bu ürünler genelde "anonim halk edebiyatı" içinde yer almaktadır ve bunlara "halk türküsü" denmektedir. Bununla beraber "âşık tarzı" şiirler yaratılış bağlamında halk türkülerinden ayrılmakta ve kendine has bir edebiyat olarak kabul görmektedir.[12]

"Türkü" halk edebiyatının en önemli türlerinden biri olarak, ezgileriyle birlikte bir bütünlük arz ederler. Bununla beraber birçok mecmua, defter ve eski yazmalarda "Türkî/Türkü" başlığı altında yazılmış şiirlere rastlanır ve bunların ezgi kayıtları

[10] Cemil Demirsipahi, *Türk Halk Oyunları,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları:148 Ankara, 1975.
[11] Sait Evliyaoğlu – Şerif Baykurt, *Türk Halk Bilimi,* Ofset Matbaacılık, Ankara, 1987, s. 25.
[12] Şükrü Elçin, *Halk Edebiyatı Araştırmaları 1,* Akçağ Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 1997, s.2.

bulunmayabilir, tarihin derinliklerinden günümüze sadece sözleriyle aktarılmış pek çok türkü bulunmaktadır. Türküler büyük çoğunlukla "anonim" mahsullerdir, başlangıçta bir kişi tarafından söylenmiş veya yazıya geçirilmiş olsalar bile zamanla cemiyetin ortak duygu, düşünce ve duyguları potasında eriyerek kuşaktan kuşağa sözlü olarak aktarılmış ve ferdî izler kaybolarak anonim nitelik kazanmıştır. Bu yönüyle türküler folklorun "halk edebiyatı" sahasının "anonim" ürünler kısmında yer alır. Türküler daha çok "koşma" ya da "mani" biçiminde olup çoğunlukla bir ezgiyle söylenmiştir ve bu ezgilerin doğuşu türkünün şiirsel yapısındaki doğuşu gibidir. Çoğu zaman aynı anda şiirle birlikte yaratılmazlar; şiirler daha önce yaratılmış olan ve İngilizcede "*stock melody*" olarak tabir edilen yerel ezgi kalıplarına döşenirler. Bu ezgi kalıpları halka ait yani ferdî izleri kaybolmuş olup halk müziğinin çeşitli dizilerinde olabilmektedir.[13] Dolayısıyla halk türküleri "anonim halk edebiyatı ve müziği" kavramı içinde yer almaktadır.

Diğer yandan Orta Asya'dan günümüze kadar "şaman, baksı, ozan" gibi adlarla anılan ve yanlarında mutlaka davul, tef, kopuz gibi müzik aletleri taşıyan ve halkın çok değer verip hürmet ettiği şifacı kişilerin benzerlerini; bu kez ellerinde bağlama ile Anadolu'da "mürşit, dede, derviş, baba, zakir, âşık, güvende" gibi adlarla önceleri tekke ve zaviyelerde, günümüzde ise Bektaşî meydanlarında ve Alevî cemlerinde, erkânlarda görmekteyiz. "Türk Halk Edebiyatı" başlığı altında anonim halk edebiyatının hemen yanı başında bir de ferdî yaratmalara dayanan ve "Âşık Edebiyatı/Âşık Tarzı Edebiyat**"** olarak adlandırılan bir edebiyat yer almaktadır. Dinî–tasavvufî konuların da işlendiği bu edebiyat ürünlerinin ortak bir yönü şiirlerin en son dörtlüğünde şairin "mahlası" ya da adının anılması gelenekteki söyleyişle "tapşırılması" yani zikredilmesidir. Dede Korkut'un kolca kopuzundan Anadolu dedelerine, âşıklara uzanan süreçte Türk şiir geleneği korunmuştur. "*Trakya Bölgesi Tasavvufî Halk Müziğinde Güfte-Beste İlişkisi*" başlıklı doktora tezimizde ve kitabımızda da bu konuda başlıca hususlar genişçe yer almıştır.[14]

Âşık edebiyatına özgü şiirler ferdî özellik taşıdıkları ve yaratıcıları belli olduğu için folklor yönünden anonim değildirler; başka bir deyişle şiirlerin sözlerindeki ferdiyet nedeniyle folklorun içinde yer almazlar. Bundan dolayı "türkü" olarak adlandırılmazlar; "deyiş, nefes, semah, taşlama, methiye, nevruziye" gibi adlarla anılırlar. Ne var ki, âşık şiirlerinin ezgileri çoğunlukla "anonim halk müziği" karakterindedir. Bununla birlikte Azerî

---

[13] Diziler belli bir makamı belirlemez; bu nedenle Türk Müziğinde Uşşak makamı, Muhayyer makamı, Karcığar makamı, Gerdaniye Makamı, Bayatî makamı, Neva makamı yerine bu makamlarda kullanılan "dizi" kavramı halk müziği yönünden doğru bir yaklaşım olarak görülmektedir.

[14] Geniş bilgi için bkz. Hüseyin Yaltırık, *Trakya Bölgesinin Tasavvufî Halk Müziği (Notalarıyla Nefesler – Semahlar)*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları/2947, Ankara, 2002. (Trakya Bölgesi Tasavvufî Halk Müziğinde Güfte-Beste İlişkisi E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü (Doktora tezi), İzmir, 2000, s.1.)

kökenli âşıklar ile Anadolu âşıkları arasında müzik icrası ve söyleyiş özelliği yönünden çok belirgin farklılıklar vardır. Kullanılan saz tipinden lehçeye[15], tonal yapıdan dizi isimlerine kadar bu fark çok belirgindir. En eski âşıklar, ozanlardan günümüze kadarki süreçte âşık geleneğinin ustalarına her gün yenileri eklenmekte ve âşıklık zinciri devam etmektedir.

Halk müziği türü bakımından bu iki üretim süreci ve sözlü kültür ürünlerinden birincisi "Anonim Halk Edebiyatı" ürünlerini ifade eden "halk türküleri" hem şiir hem de müzik açısından folklorun tamamen içinde yer almakta ve Türk Halk Müziğinin önemli bir bölümünü/dağarını/repertuarını oluşturmaktadır. Âşık Edebiyatı olarak tanımlanan ikinci gruptaki şiirler ise ferdîliği yönünden folklorun dışında kalmakta; fakat şiirlere eşlik eden müziğin büyük çoğunlukla anonim olması yönünden folklorun içinde yer almaktadır. Burada en belirleyici unsur, en başta söz ettiğimiz "halk"ın "folklor" içinde anonimlik olgusunu temsil etmesidir.

Müzik sanatında "bestelemek (kompoze etmek)" nasıl ferdî bir yaratma olup imza sahibi "halk" değil de "halktan belli başlı bir kişi" ise âşıkların son dörtlüğe isimlerini ya da mahlaslarını koydukları şiirler de, bir tür ferdî yaratma olarak, belli bir şahsa aittir; bu nedenle folklorun dışında değerlendirilmesi doğrudur. Buna karşın, her iki türün de müziği geleneksel ve anonim üretimlik sürecinden kaynaklandığı için "Türk Halk Müziği" türü kapsamında yer almaktadır.

Günümüze gelindiğinde ise "halk türküleri" tarzında "ferdî yaratmaları" temsil eden "türkü formunda beste" ya da "beste türkü" gibi bir takım yeni terimler, belli bir ihtiyaçtan kullanıma girmiş olup bu türden ürünler "halk türküsü" kavramının dışında bir türü ve yapıyı ifade eder olmuştur. Bu türden eserler veya parçalar büyük ölçüde "ferdî türkü" ya da "fert türküsü" olarak tanımladığımız türü temsil etmekte olduğundan "Türk Sanat Müziği" ürünleri gibi folklorun dışında telakki edilmektedir. Yapanı/yaratanı belli olan bu ürünler, folklorun dışında ancak, "Türk halk müziği" evine bitişik bir "komşu evi" gibi düşünülmeli ve asla bir çatı altında sayılmamalıdır. Çünkü tapuları farklı olup aitlikleri de farklıdır. Bunlardan biri

---

[15]Burada 'lehçe' tabiri bilerek kullanılmıştır. Çünkü Azerî lehçesi de Anadolu lehçesi de Türk Dilinin birer lehçesidir. Lehçe bir dilin farklı coğrafyalarda kullanım farklılığını ifade eden bir terimdir. Şive, bir dilin aynı lehçesi altında geniş bölgelerdeki kullanım farklılığını ifade eden bir terimdir: Ege şivesi, Karadeniz şivesi, Rumeli şivesi vb. Ağız ise, bir şivenin kullanıldığı yerlerde dilin kullanılmasındaki daha küçük farklılıkları ifade eden bir terimdir. Meselâ belli bir şive ile konuşulan Ege'de Denizli ağzı ile Muğla ağzı farklıdır. Karadeniz şivesi içinde Trabzon ağzı ile Rize ağzı farklıdır. Rumeli şivesi ile konuşulan yerlerde meselâ Gümülcine ağzı ile Kırcali ağzı, Üsküp ağzı ile Prizren ağzı birbirlerinden çok farklıdır. Gümülcineli bir kimse "*Getir mari sufraları kuralım burayı, ağacın köküne de börekleri yeyelim*" derken, Prizrenli birisi "*Cetir more sufralari çuralım buraa, agacin çüküne da bürekleri yiyelım*" der. Makedonya'da bir Üsküplü ise bu cümleyi çöyle söyler: "*Getır mori sofralari kuralım buraa, agacin köküne da börekleri yiyelım*".
"Sümmani ağzı" gibi tanımlar ise daha çok bir aşığın üslup ya da tavrını (*biçem*ini) ifade için kullanılmıştır. O ustanın çalış-söyleyiş stilini (tavrını) tanımlamak ve kullandığı ezgi tipini belirtmek için yeğlenen bir deyimdir. Edebiyattan çok müziğin icrasına yönelik bir biçemi tanımlar.

belli bir kişiye ait olup o kişinin duygu, düşünce, estetik değer ve sanat anlayışını sunarken, diğeri yani bir halk türküsü belli bir kişiye ait olmadığı için halkın ortak duygu, düşünce, estetik değer ve sanat anlayışını sunar. Onun aitlik hanesinde ilk yaratıcısı belli bir fert değil, sadece "halk" yer alır ve "anonim" özelliği bulunur. Bu da doğal olarak üretim, yaratım, yakım ya da başka bir ifadeyle ürünü ortaya ilk çıkarım bağlamındadır.

Günümüzde anonim bir türkünün yani bir halk türküsünün son taşıyıcıları/aktaranları kayıtlanırken genellikle "kaynak kişi" terimi kullanılmaktadır. Şüphesiz kaynak kişi o ürünü ilk yaratan değil, sadece taşıyandır. Eskiden beri bu türküleri kaynak kişilerden derleyenler de "derleyen/derleyici" olarak kayıtlarda yer alır; ancak "kaynak kişi" tanımlaması TRT Kurumunca arşivleme ve notalama sürecinde bazen de "kimden alındığı" ifadesiyle yer almıştır. Muzaffer Sarısözen'in derleme ve notalama dönemlerinden bu yana süregelen bu uygulama TRT THM notaları üzerinde açıkça görülmektedir.

Aydın'da Emin Tenekeci Örneği /Aydın Alan Tespitleri

03–06–1994 tarihinde Emin Tenekeci ile yaptığım görüşme sırasında bağlamasıyla yörenin zeybek türkülerinden ve zeybek oyunlarından örnekler çalıp söyledi. Bunların başında İki Parmak Zeybeği, Ağır Milas, Yağdı Yağmur Zeybeği ve Bayındır Koşması yer almaktadır. Emin Tenekeci'nin gerek bağlamasına hâkimiyeti, gerek yöresel tavrı başarıyla icra etmesi onun yöre türkülerini ve ezgilerini icra eden bir usta mahalli sanatçı olarak tanınmasına vesile olmuştur. Ayrıca alçak gönüllü, sevecen kişiliği onun zamanla folklor ve müzik çevrelerinde tanınıp benimsenmesinde radyo ve televizyon yapımlarında güvenilir bir kaynak olarak kabul görülmesinde etkin rol oynamıştır. Emin Tenekeci'den yaptığım kayıtlarda ayrıca kendisinin bestelediği türkülerden de örnekler vermiş ve *Paşa Yaylası* ile *Çakmağımın Taşı Yok* isimli türkülerini hem sözlü hem de sözsüz olarak icra etmiştir. Bu türkülerin ve ezgilerin bildiğimiz en eski kayıtları bunlardır. Sonraları görsel – işitsel olarak farklı zamanlarda farklı kurum ve kişilerce bu ve diğer türküleri kaydedilmiş ve medyada yayınlanmıştır. 1994 yılında Emin Tenekeci'den yaptığım kayıtlarda bu türkülerin zeybek tavrıyla icra ediliş biçimleri şöyledir:

ÇAKMAĞIMIN TAŞI YOK

Kaydedildiği Yer: Aydın
Söz ve Müzik: Emin TENEKECİ

Kayıt Yapan: Hüseyin YALTIRIK
Kayıt Tarihi: 1994
Notalayan: Hüseyin YALTIRIK

SAZ---

---)

Çak ma ğı mın ta şı yo------- k
At la dım geç tim taş tan--------

Han le rin de a----- şı yok
Göz le rim dol du yaş tan

Fer man ve rir bey le re---- --------- ---- -------------
Kıy met ne dir bil mez dim--------------------------------

Al tın da ya zı sı yo---------------------- k
Bu ca hil lik ba şı lan

Fer man ve ri--------- r bey le re-------------------------------------
Kıy met ne dir--------- bil mez dim---------------------------------

ÇAKMAĞIMIN TAŞI YOK

2-

Al tın da ya zı sı yok--- Hay din kız lar gi de lim-----------
Bu ca hil lik ba şı lan " " " " " " "

Bin pay-- to na gi de------- lim At üs tün de ya rem var----------
" " " " " " " " " " " " " "

Bin pay to na gi de---- lim
" " " " " "

H. YALTIRIK

1-
ÇAKMAĞIMIN TAŞI YOK
HANLERİNDE AŞI YOK
FERMAN VERİR BEYLERE
ALTINDA İMZASI YOK
Bağlantı:
HAYDİN KIZLAR GİDELİM
BİN PAYTONA GİDELİM
AT ÜSTÜNDE YAREM VAR
BİN PAYTONA GİDELİM

2-
ATLADIM GEÇTİM TAŞTAN
GÖZLERİM DOLDU YAŞTAN
KIYMET NEDİR BİLMEZDİM
BU CAHİLLİK BAŞILAN
Bağlantı:
HAYDİN KIZLAR GİDELİM
BİN PAYTONA GİDELİM
AT ÜSTÜNDE YAREM VAR
BİN PAYTONA GİDELİM

3-
HANA VARDIM HAN SUSUZ
MAHUR GÖZLER UYKUSUZ
HERKESİN YÂRİ GELMİŞ
HANİ BENİM HAYIRSIZ
Bağlantı:
HAYDİN KIZLAR GİDELİM
BİN PAYTONA GİDELİM
AT ÜSTÜNDE YÂREM VAR
BİN PAYTONA GİDELİM

PAŞA YAYLASI

Kaydedildiği Yer: Aydın
Söz ve Müzik: Emin TENEKECİ

Kayıt Yapan: Hüseyin YALTIRIK
Kayıt Tarihi: 1994
Notalayan: Hüseyin YALTIRIK

(SAZ---

---)

Pa şa yay------- la sı nı----------- n su la rı ak------- mı--- yor (SAZ---------)
" " " " " " " bu lu du kalk mı yor

Yâr ba na-- kü------------ s müş----------- te
Yâr uğ ru na ö----------- lü------ yo----- rum da

Yü zü me de bak mı yor -------- SAZ --- De met de------- met gül al----- dım da
" " " " " " Çok söy le dim söy le dim de

Yâ rim gi bi kok mu yor ------------- SAZ----------
Söz le ri me kan mı yor

Gü müş tu ra ver ------------------- dim----------- de
Gel ar tık ca vı---------- rın---- kı--- zı da

1

PAŞA YAYLASI

2

ba şı na da tak mı yor (SAZ------------------------------

Yay la kab rim o lu yor

Yan dım Pa şa yay-------- la------- sı------------ yay------- la sı------

Yay la la rın pe---------k ha----- sı (SAZ--------------)

H. YALTIRIK

1-
PAŞA YAYLASININ SULARI AKMIYOR
YÂR BANA KÜSMÜŞ DE YÜZÜME DE BAKMIYOR
DEMET DEMET GÜL ALDIM DA YÂRİM GİBİ KOKMUYOR
GÜMÜŞ TURA VERDİM DE BAŞINA DA TAKMIYOR
Bağlantı:
YANDIM PAŞA YAYLASI YAYLASI
YAYLALARIN PEK HASI

2-
PAŞA YAYLASININ BULUDU KALKMIYOR
YÂR UĞRUNA ÖLÜYORUM DA YÜZÜME DE BAKMIYOR
ÇOK SÖYLEDİM SÖYLEDİM DE SÖZLERİME KANMIYOR
GEL ARTIK CAVIRIN KIZI YAYLA KABRİM OLUYOR
Bağlantı:
YANDIM PAŞA YAYLASI YAYLASI
YAYLALARIN PEK HASI

Emin Tenekeci'nin çeşitli kaynaklarda (YouTube vb.) derlenmiş veya bestelenmiş türküleri de bulunmaktadır. Bunlardan biri *Arabadan Atladım* adlı türkü olup Beyhan Akıncı tarafından plağa okunmuş ve Uludağ Plak tarafından yayımlanmıştır. Türkünün ezgisi ve sözleri şöyledir:

ARABADAN ATLADIM

Yöre: Aydın
Söz ve Müzik: Emin TENEKECİ
Okuyan:Beyhan AKINCI (Plaktan)

Notalayan: Hüseyin YALTIRIK

(SAZ--)

A ra ba dan at ----- la dım
A ra bam da dört---- te ker

Şal va rı mı top----- la dım E fem ge le cek----- di ----- ye
Yay la lar dan ot ----- çe ker Şu Ay dı nın e------- fe ----- si

Ben bu ge ce yat---- ma ----- dım Yan---- Ay şem yan ------------
Oy nar oy nar diz----- çö ----- ker " " " "

E lin----- de ka şık (YALNIZCA RİTİMLER) Mav--ze ri pek şık---- (YALNIZCA RİTİMLER)
" " " " " " " " " "

(YALNIZCA RİTİMLER) Ü zül me Ay---- şem--------- E fem de a şık---------
" " " " " " " " "

Yan---- Ay şem yan
" " " "

H. YALTIRIK

1-
ARABADAN ATLADIM
ŞALVARIMI TOPLADIM
EFEM GELECEK DİYE
BEN BU GECE YATMADIM (YAN AYŞE'M YAN)
Bağlantı:
ELİNDE KAŞIK MAVZERİ PEK ŞIK
ÜZÜLME AYŞE'M EFEM DE AŞIK (YAN AYŞE'M YAN)

2-
ARABASI DÖRT TEKER
YAYLALARDAN OT ÇEKER
ŞU AYDIN'IN EFESİ
OYNAR OYNAR DİZ ÇÖKER (YAN AYŞE'M YAN)
Bağlantı:
ELİNDE KAŞIK MAVZERİ PEK ŞIK
ÜZÜLME AYŞE'M EFEM DE ÂŞIK (YAN AYŞE'M YAN)

Emin Tenekeci'nin bestelediği türküler halk türküleri tadında ve özellikle zeybek ezgileriyle örtüşen bir dokudadır. Türkülerin genellikle 9/8 lik tartımda ve zeybek tavrında olması ise onun içinde bulunduğu ve yaşadığı coğrafyanın müzik karakteristiğini çok iyi özümsediğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte türkülerin söz yapılarında yörenin beldelerinin ve mahalli yerlerin adlarını zikretmesi eserlerin kabul görmesini, benimsenerek yaygınlaşmasını sağlamıştır. Bestelediği türküler kulaklarda olan bazı halk türkülerini çağrıştırır, örnek olarak, *Bulanık Mendirez* türküsünde *Kalkan ile Kapı Taşın Arası* isimli Antalya/Kaş-Kalkan'dan derlenen bir Kürdî ağıta dizi ve ezgisel örgü bakımından benzerlik arz eder (TRT THM Rep. No:4111). Aynı türküsü Bergama'nın Hasan Çakı Efe'sinden derlenen *Gerizler Başından Hoplayamadım* türküsü ile diz ve seyir bakımından benzerlik gösterir (TRT THM Rep. No:238). *Bulanık Mendirez* bazı ezgisel motifleriyle Bulgaristan Pirin dolaylarından derlenen *Pirin'in Köprüsü Dardır Geçilmez* türküsünün bağlantı kısmıyla da benzerdir (TRT THM Rep. No:2392). Tüm bu benzerlikler Tenekeci'nin bu türkülerden birebir yararlandığını göstermez ancak bir halk müziği ustası olarak ürettiği eserlerin başarılı olduğunu ve halk müziğinin ezgi ve edebiyat dokusuyla çok uyumlu olduğunu gösterir. Bestelenmiş türkülerin yani sahibi belli olan fert türkülerinin başarısı her şeyden önce üretilen türkünün yörenin ezgi ve edebiyat dokusuyla örtüşmesiyle doğru orantılıdır. Hatta 16 Kasım 2019 tarihinde Tokat il merkezinde yapılan "1. Altın Asma Türk Halk Müziği Beste Yarışması"nda Seçici Kurul bestelenmiş türküleri aşağıdaki ölçütlere göre değerlendirmiştir:

Değerlendirme Konusu		Öngörülen Puan	Verilen Puan
Söz Kriterleri (50 Puan)	Saz şairlerine ait eserlerde dâhil olmak üzere, ister eski şairlere, isterse günümüz şairlerine ait olsun, bu yarışmaya has seçilen/yazılan Şiir/Güfte/Sözlerin hece sayısı, redif, kafiye, mana, mecaz, biçim, tür, şekil anlamında halk şiiri özelliğine sahip olması.	20 puan	
	Sözel metinlerde (kültürel yansıtma anlamında konu/tema) olarak, ilçeler de dâhil olmak üzere Tokat'ı yansıtıyor olması.	20 puan	
	Türk Halk şiiri sanatlarının kullanımındaki zenginlik	10 puan	
Müzikal Kriterler (50 Puan)	Form olarak, THM Sözlü Kırık Hava ve Karma Hava (içinde hem serbest ölçülü, hem de tempolu bölümlerin bulunduğu eserler) formunda olması, aynı zamanda ezgisel, tartımsal ve prozodi acısından bütünlüğü	15 Puan	
	Bestenin var olan/bilinen eserlerden benzersizlik düzeyi	15 Puan	
	Makam özelliği, ezgi işlenişi, tartım yapısı itibarıyla Tokat halk müziği özelliklerini veya yakın kültürel coğrafyalarını yansıtıyor olması. (Nefes, deyiş, semah tarzı eserlerde bu özellik aranmaz. Sadece, söz unsuru olarak Alevi-Bektaşi genel inanç kültürünü yansıtıyor olması gerekir.)	20 Puan	
TOPLAM		100	

Emin Tenekeci'nin bestelediği türküler bu ölçütlere göre de çok başarılıdır.

BULANIK MENDİREZ

Kaydedildiği Yer: Aydın
Söz ve Müzik: Emin TENEKECİ

Kayıt Yapan: TRT
Kayıt Tarihi:
Notalayan: Hüseyin YALTIRIK

(SAZ--

--)

A ya ğı na--- po ti------ ni -------- gey miş yü rü müş--------------
Çe yi zi san dık -------- ta --------- ba sı lı kal dı----------------

Sır ma saç la rı -------- nı------ çöz müş sü rü-------- müş------------------
Meh me din göz le -------- ri------- su la ra dal------- dı--------------------

Sır ma saç la rı---------- nı ---- çöz müş sü rü--------- müş-----------------
Meh me din göz le---------- ri------- su la ra dal-------- dı-------------------

Üç e tek fis ta nı nı ------- gey miş bü rü......... n müş ----------
Ha be ri du yan ------- lar--------- bu na ağ la -------- dı--------------

Tar la ke na------------ rı--------------------- na-----------------
Ha be ri du------------ yan------------------ lar-----------------

1

BULANIK MENDİREZ

-2-

Gı re----------- bi------ düş--- mü--- ş
Bu na---------- ağ----- la----- dı--

Tar la ke na ---- rı---------- na ----- gı re bi düş------- müş---------------
Bu la nık su ---- lar Ay----- şe yi Yâr dan a yır--------- dı------------------

Oy Men di re---------- z Men di--------- re.................. z
" " " " " " " " "

bu la nık Men di re.. z
" " " " " " "

Sen de be nim gi -------- bi------ yar siz kal bi rez--------------
" " " " " " " " " " "

H. YALTIRIK

1-
AYAĞINA POTİNİ GİYMİŞ YÜRÜMÜŞ
SIRMA SAÇLARINI ÇÖZMÜŞ SÜRÜMÜŞ
ÜÇ ETEK FİSTANINI GİYMİŞ BÜRÜNMÜŞ
TARLA KENARINA GIREBİ DÜŞMÜŞ
Bağlantı:
OY MENDİREZ MENDİREZ BULANIK MENDİREZ
SEN DE BENİM GİBİ YÂRSİZ KAL BİREZ

2-
ÇEYİZİ SANDIKTA BASILI KALDI
MEHMET'İN GÖZLERİ SULARA DALDI
HABERİ DUYANLAR BUNA AĞLADI
BULANIK SULAR AYŞE'Yİ YÂRDAN AYIRDI
Bağlantı:
OY MENDİREZ MENDİREZ BULANIK MENDİREZ
SEN DE BENİM GİBİ YÂRSİZ KAL BİREZ

Emin Tenekeci'nin bestelediği türküler THM Repertuarında bulunan bazı türkülere benzerlik gösterir. Bunlardan *Paşa Yaylası* türküsünde *Muhabbetler Kuruldu* isimli Ödemiş türküsünün bağlantı kısmı yankılanır (TRT THM Rep. No:87). *Çakmağımın Taşı Yok* türküsü ise Eviç ve Evcara makam dizilerindeki türkülerimizden örnekler getirir kulaklara: *Söğüdün Erenleri* (TRT THM Rep. No:825) ve Ankara'nın *Misget* olarak da bilinen *Güvercin Uçuverdi* (TRT THM Rep. No:395). Emin Tenekecinin bestelediği ve derlediği türküler geçmişten günümüze pek çok kurum ve kuruluşlarca icra edilmiş ve kayıtlara geçmiştir. Örnek olarak, *Bulanık Mendirez* Emin Tenekeci'den başka kişiler tarafından da okunmuş ve Üç *Gözler* türküsünün sözleri ise pek çok internet sitesinde yer almıştır.

SONUÇ

Bildirinin giriş bölümünde de bahsedildiği üzere; yaratılış süreci bağlamında türküler, halk bilimi bakış açısıyla artık kesin çizgilerle iki farklı bağlamda değerlendirilebilir ve değerlenmelidir:

1. Halk Türküleri 2. Fert Türküleri (Ferdî Türküler)

Halk türküleri geleneksel ve kuşaktan kuşağa aktarılan "anonim" ürünleri temsil ederken, günümüzde fert türküleri ya da ferdî türküler "***Bestelenmiş Türküler***" kapsamında yerini almıştır. "Âşık tarzı" ise sözlü kültürümüzde kendine özgülüğü bakımından bu iki türkü türüyle ilişkili bir yapıyı temsil etmekte; müziği yönüyle "anonim" olana bağlı, sözü itibarıyla "ferdî" olana bağlı bir yapı arz etmektedir.

Bunlara ilaveten ayrıca, "Âşık Edebiyatı" ürünlerinin son dönemdeki kimi örnekleri irdelendiğinde müzik açısından belli bir şahsa ait eserlerin de üretilerek, kullanıma girdiği gözlenmektedir. Bu durum türkülerde yaptığımız genel sınıflandırma dışında olup "âşık tarzı" içinde ayrıca bir kategorizasyon ve çözümleme gerektirmektedir. Bir başka ifadeyle, âşık tarzı ürünler de müzik açısından yaratılış bağlamında iki kısımda tasnif edilebilirler: 1. Müziği anonim olanlar 2. Müziği ferdî olanlar (fert türküsü gibi).

Şu halde genel tablo şöyle özetlenebilir:

Türküler:	1. Halk Türküsü	2. Fert Türküsü
Âşık tarzı ürünler:	1. Müziği anonim olanlar	2. Müziği ferdî olanlar

Bu çalışmanın ana eksenini oluşturan Emin Tenekeci Aydın ilimizde yaşamış; derlediği ve bestelediği türkülerle müzik kültürümüze önemli katkılar sağlamıştır. Aydın'da yaşadığı süre içinde müzikseverlerle bir araya gelip birlikte türküler çalışmış, onlara koro şefliği yapmış ve konserler verip koro yönetmiştir. Bununla birlikte TRT Televizyonlarınca

hazırlanıp yayınlanan programlara katılarak yöresinin türkülerini çalıp söylemiş ve türkülerin hikâyeleri hakkında bilgiler vermiştir. Emin Tenekeci 02.01.2016 tarihinde Aydın'da vefat etmiştir. 1994 yılında tanıdığım bu değerli insana Allah'tan rahmet diliyorum ve kendisinden kalan değerli arşivini bizimle paylaşan kız kardeşi Münevver Hanıma da ayrıca şükranlarımızı sunuyorum.

OTOMOTİV SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.

yaşmış müzik öğretmenleri
gibi çok mukemmel bir tek
nikle birlikte marşımızı
okumaları çok gurur
verici bir andı. Kendile
rini tebrik ediyor; gözle
rinden öpüyorum.
Emin Tenekeci
0537 713 53 74
2. Böyle olağanüstü bir
panelde kuvayı milliye
mücadelemizde dağlarda
pek topuklu ayakkabı

OTOMOTİV SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.

giymemiş, Çete Ayşe
Başta bağlu kara Fatma
gibi kadın efelerimizi
çağrıştıran Aydının tek
topuklu efesinin de bulun
masını şahsen görmek
isterdim.
Emin Tenekeci
0537 713 53 74

Foto: Emin Tenekeci'nin el yazısıyla notları

Haber Aydın "Flaş" Gazetesi - 4 Ocak 2016

Sevenlerini üzdü

"Efelerin Tezenesi" lakabıyla bilinen TRT ve Kültür Bakanlığı mahalli sanatçısı Emin Tenekeci, 67 yaşında hayatını kaybetti.
Aydın yöresinden derlediği türküleri bağlamasıyla icra eden tanınmış halk müziği sanatçısı Emin Tenekeci mandolinle başladığı doğal müzik yaşamını gece gündüz çalışarak geliştirdi. Yarım asırlık müzik hayatında tırnaklarıyla kazıyarak, tırmanarak mahalli sanatçı tacını kazandı.
Okullu müzisyenlerin yanında alaylı müzisyen olarak ders verdi, öğrenciler yetiştirdi. Aydın'ın yöresel folkörünün gelişmesinde görev alan Emin Tenekeci, yaşamının son günlerini Aydın Efeler ilçesinde Kemer mahallesinde geçirdi. Sağlık durumu iyi olmamasına rağmen sanat için üretmeye ve konserlerine devam eden Tenekeci'nin hastalığının şifası müzik oldu.
Ayşem (Arabadan atladım), Menderes (Ayağına Potini Giymiş) ve Üçgözler (Kalenin Başında) türkülerine usta işi bağlamasıyla can veren Tenekeci, Efelerin Tezenesi olarak biliniyordu.
Tenekeci, hastalığı nedeniyle bir süredir tedavi gördüğü Adnan Menderes Üniversitesi Hastanesi'nde hayatını kaybederek notaları öksüz bıraktı. Tenekeci'nin cenazesinin bugün Kemer Mahallesi'ndeki Şerbetçi Camii'nde yapılacak törenin ardından Kemer Mezarlığı'nda toprağa verileceği öğrenildi.

HABER- KAZIM YÖRÜKCE

Foto: Haber Aydın Gazetesinin flaş haberinde
Emin Tenekeci (4 OCAK 2016)

KAYNAKÇA

ALANGU, Tahir. *Türkiye Folkloru Elkitabı,* Adam Yayıncılık, İstanbul, 1983.

BAŞGÖZ, İlhan. "Folklore Studies and Nationalism in Turkey", *Journal of The Folklore Institute,* Volume IX, Number 2/3, 1972.

BAŞGÖZ, İlhan. *Folklor Yazıları,* Adam Yayınları, İstanbul, 1986.

BAYKURT, Şerif. *Türkiye'de Folklor,* Ankara, 1976.

BORATAV, Pertev Naili. *Folklor ve Edebiyat I, II,* Ankara, Adam Yayınları, İstanbul, 1983.

DEMİRSİPAHİ, Cemil. *Türk Halk Oyunları,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları:148 Ankara, 1975.

ELÇİN, Şükrü. *Halk Edebiyatı Araştırmaları 1,* Akçağ Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 1997.

EMİROĞLU, Kudret – S. Aydın, *Antropoloji Sözlüğü,* Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 2003.

EVLİYAOĞLU, Sait – Şerif Baykurt, *Türk Halk Bilimi,* Ofset Matbaacılık, Ankara, 1987.

GENNEP, A.V. (Çev. P.N.Boratav), *Folklor,* Ankara, 1939.

GÖKALP, Ziya *Türk Uygarlığı Tarihi* (Haz. Y. Çotuksöken), İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1991.

KOŞAY, Hamit Zübeyir. *Etnografya ve Folklor Kılavuzu,* Ankara, 1939.

KOŞAY, Hamit Zübeyir. *Halkbilgisi Kılavuzu*, İstanbul, 1952.

ÖRNEK, Sedat Veyis. *Türk Halk Bilimi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1977.

ÖZER, Yetkin. *Bilim Perspektifinde Müzik*, Eylül Yayınları, İzmir, 1997.

ÖZER, Yetkin. *Müzik Etnografisi (Alan Çalışmasında Yöntem ve Teknik),* Dokuz Eylül Yayınları, İzmir, 2002.

SAINTYVES, Paul. (Çev. B.A.Yanıkoğlu), *Folklor Elkitabı*, İstanbul, 1951.

SÖZER, Vural. *Müzik ve Müzisyenler Ansiklopedisi,* C. 2 (M – Z), Remzi Kitabevi, İstanbul, 1986.

TRT THM Repertuar Arşivi, TRT Müzik Dairesi Başkanlığı, 2018.

ÜLKÜTAŞIR, M. Şakir. *Cumhuriyetle Birlikte Türkiye'de Folklor ve Etnografya Çalışmaları,* Ankara, 1972.

YALTIRIK, Hüseyin. *Trakya Bölgesinin Tasavvufî Halk Müziği (Notalarıyla Nefesler – Semahlar)*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları/2947, Ankara, 2002.

YALTIRIK, Hüseyin. Trakya Bölgesi Tasavvufî Halk Müziğinde Güfte-Beste İlişkisi, E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü (Doktora tezi), İzmir, 2000.

NOT

BU BİLDİRİ METNİ 28–29–30 KASIM 2019 TARİHLERİNDE ADÜ TARAFINDAN GERÇEKLEŞTİRİLEN “YÖRÜK ALİ EFE - ULUSLARARASI HALK KÜLTÜRÜ ARAŞTIRMALARI” - (Kuvayı Milliye’nin 100’ü)- SEMPOZYUMUNDA SUNULMUŞ VE ADÜ TARAFINDAN E-KİTAP OLARAK YAYIMLANMIŞTIR.